

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 maja 2016 r.

Sąd Apelacyjny w Gdańsku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Zbigniew Merchel (spr.)
Sędziowie:	SA Dorota Gierczak SO del. Mariusz Wicki
Protokolant:	sekr. sądowy Agnieszka Kisicka

po rozpoznaniu w dniu 28 kwietnia 2016 r. w Gdańsku na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w G.

przeciwko A. S.

o zapłatę

na skutek apelacji pozwanej

od wyroku Sądu Okręgowego w Gdańsku

z dnia 21 listopada 2013 r. sygn. akt XV C 691/13

I/ zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że :

a) utrzymuje w mocy nakaz zapłaty z dnia 13 marca 2013r. wydany przez Sąd Okręgowy w Gdańsku w sprawie oznaczonej sygn. akt XV C 17/13, w stosunku do pozwanej A. S. w części, tj. co do kwoty 79.097,97 (siedemdziesiąt dziewięć tysięcy dziewięćdziesiąt siedem złotych i dziewięćdziesiąt siedem groszy), a pozostałym zakresie wskazany nakaz uchyla i w tym zakresie powództwo oddala;

b) ustala, że pozwana ponosić będzie koszty postępowania w 67 %, a powódka w 33%, pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi w sądzie I instancji;

II/ oddala apelację w pozostałym zakresie;

III/ ustala, że pozwana ponosić będzie koszty postępowania apelacyjnego i kasacyjnego w 67 %, a powódka w 33%, pozostawiając szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi w sądzie I instancji.

SSO del. Mariusz Wicki SSA Zbigniew Merchel SSA Dorota Gierczak

UZASADNIENIE

Powód (...) Spółka Akcyjna w G. w pozwie złożonym w dniu 13 grudnia 2012r. domagał się orzeczenia nakazem zapłaty, aby pozwani M. S. i A. S. zapłacili solidarnie powodowi kwotę 117.481,81 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 21 kwietnia 2011 r. do dnia zapłaty i kosztami postępowania. W uzasadnieniu żądania powód wskazał, że jest w posiadaniu weksła wystawionego przez M. S., który poręczyła pozwana A. S.. Termin płatności sumy wekslowej został wyznaczony na dzień 20 kwietnia 2011r. Pomimo wezwania powoda z dnia 31 marca 2012 r. ani wystawca wekslowy, ani pozwany poręczyciel wekslowy nie wykupili do dnia dzisiejszego przedmiotowego weksła.

Nakazem zapłaty z dnia 13 marca 2013 r. wydanym w postępowaniu nakazowym uwzględniono żądanie w całości oraz zasądzone od pozwanych na rzecz powoda kwotę 5 086 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Nakaz zapłaty uprawomocnił się w stosunku do pozwanego M. S..

Zarzuty od tego nakazu zapłaty wniosła pozwana A. S. wnosząc o jego uchylenie w całości i oddalenie powództwa. W uzasadnieniu swojego stanowiska pozwana wskazała, że przyczyną udzielenia zabezpieczenia w postaci weksła gwarancyjnego in blanco przez pozwanego oraz udzielania poręczenia wekslowego przez pozwaną było zawarcie pomiędzy powódką a pozwanym w dniu 18 października 2006 r. umowy leasingu, na podstawie której pozwany wszedł w posiadanie samochodu osobowego marki H. (...). Pozwany miał problemy z terminowym regulowaniem rat leasingowych w okresie lipiec-października 2007r. W tym czasie powódka zmierzała do odebrania przedmiotu leasing, co jednak ostatecznie nie nastąpiło w skutek kradzieży przedmiotu leasingu. Pozwany przestał płacić raty leasingowe. W ocenie pozwanej wymagalność należności powódki tak w zakresie należności głównej, jak i odsetek ustawowych uległa przedawnieniu w z uwagi na upływ trzyletniego okresu czasu od dnia ich wymagalności, albowiem roszczenia te są związane z prowadzeniem działalności gospodarczej przez powódkę. Ponadto wątpliwości pozwanej budziła wysokość jej zobowiązania względem powódki, a zwłaszcza wysokość kary umownej za niewydanie przedmiotu leasingu w wysokości 61.726 zł. Z zapisów umowy wynika, że kara umowna przysługuje powódce w przypadku opóźnienia w zwrocie przedmiotu leasingu, co jednak nie dotyczy przypadku utraty przedmiotu leasingu. Z treści pozostałym postanowień umowy nie wynika uprawnienie powódki do dochodzenia kary umownej, która mogłaby osiągnąć aż taką wysokość jak w przedmiotowej sprawie. Pozwana podniosła także zarzut rażącego wygórowania kary umownej przez powódkę i wniosła o jej stosowne zmniejszenie.

W odpowiedzi na zarzuty pozwanej powód stwierdził, że są one nieuzasadnione wskazując, że weksel został uzupełniony przed przedawnieniem zobowiązania, które zabezpiecza, a kara umowna została naliczona zgodnie z §8 ust. 7 OWU.

Wyrokiem z dnia 21 listopada 2013 r. Sąd Okręgowy w Gdańsku utrzymał w mocy nakaz zapłaty z dnia 13 marca 2013 r. w stosunku do pozwanej A. S. w całości.

Sąd Okręgowy poczynił następujące ustalenia:

M. S. prowadzący indywidualną działalność gospodarczą zawarł z powodem (...) Spółką Akcyjną w G. umowę leasingu nr (...) w dniu 18 października 2006 r. dotyczącą odpłatnego korzystania w okresie od 18 października 2006 r. do 21 października 2009 r. z samochodu osobowego H. (...). Strony określiły wartość początkową przedmiotu leasingu na kwotę 61.726 zł. Zgodnie z postanowieniami tej umowy M. S. zobowiązał się do zapłaty na rzecz powodowej spółki opłaty wstępnej oraz 36 opłat leasingowych w wysokości i w terminach określonych w harmonogramie płatności. Strony przewidziały możliwość wypowiedzenia umowy ze skutkiem natychmiastowym w sytuacji zwłoki z zapłatą co najmniej jednej raty leasingowej, oraz możliwość domagania się natychmiastowego zwrotu przedmiotu leasingu. Ustaliły też, że w wypadku wypowiedzenia umowy leasingu M. S. ma obowiązek zapłacić zaległą opłatę i inne należności wraz z odsetkami za opóźnienie w wysokości podwójnych odsetek ustawowych naliczanych od dnia następnego po dacie wymagalności do dnia wpłaty. Przedmiot leasingu wraz z dokumentami ubezpieczeniowymi został wydany pozwanemu w dniu 27 października 2006 r. M. S. wystawił weksel jako zabezpieczenie roszczeń powoda

wynikających z tej umowy leasingu na sumę równą wierzytelności przysługującej powodowi z tytułu niewykonania lub nienależytego jej wykonania. Weksel poręczyła pozwana A. S.. Powód wezwał M. S. pismem z dnia 31 stycznia 2008 r. do uiszczenia zadłużenia w kwocie 4 776,59 zł z tytułu opłat leasingowych w terminie 7 dni od otrzymania wezwania i zwrotu przedmiotu leasingu uprzedzając o możliwości wypowiedzenia umowy ze skutkiem natychmiastowym w sytuacji braku zapłaty bądź odmowy zwrotu przedmiotu leasingu. Pismem z dnia 24 kwietnia 2008 r. powód wypowiedział M. S. umowę leasingu nr (...) ze skutkiem natychmiastowym wzywając jednocześnie do zapłaty

Z dalszych ustaleń sądu I instancji wynikało, że Prokuratura Rejonowa w Świeciu w dniu 23 października 2008 r. umorzyła dochodzenie przeciwko R. P. o przewłaszczenie stanowiącego przedmiot umowy leasingu z dnia 18.10.2006 r. samochodu osobowego H. (...) o nr nadwozia (...), który został mu przekazany przez M. S. jako zabezpieczenie udzielonej pożyczki gotówkowej.

Wskazał Sąd Okręgowy, że do rozliczenia umowy leasingu, spowodowanego jej wypowiedzeniem, pozostały zdyskontowane zgodnie z art. 709¹⁵ k.c. niezapłacone należności w kwocie 39.460,93 zł z wyliczonymi do dnia 31 marca 2011 r. odsetkami umownymi w kwocie 4.379,62 zł. Do zapłaty pozostały również nieuregulowane należności wynikające z opłat leasingowych w kwocie 7.271,30 zł wraz z odsetkami umownymi wyliczonymi do dnia 31 marca 2011 r. w wysokości 4.643,96 zł. Ponadto powód naliczył karę umowną za każdy dzień opóźnienia w zwrocie pojazdu w stosunku do terminu pisemnie wyznaczonego w wypowiedzeniu umowy ograniczając wymiar tej kary do wysokości początkowej wartości pojazdu, tj. do 61.726,00 zł. Powód wypełnił weksel wystawiony przez M. S. i poręczony przez pozwaną na łączną kwotę tych należności. Pismami z dnia 31 marca 2011 r. powód wezwał pozwaną do wykupienia w terminie do 20 kwietnia 2011r. weksla wypełnionego za sumę 117.481,81 zł. Weksel nie został wykupiony.

Sąd Okręgowy oceniając żądanie pozwu uznał je za zasadne, a w konsekwencji istniały również podstawy do utrzymania w mocy wydanego w sprawie nakazu zapłaty w całości.

Okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy wynikały ze złożonych przez strony dokumentów, których autentyczności skutecznie nie zakwestionowała żadna ze stron. Nie budziły one również wątpliwości Sądu. Pozwana nie kwestionowała faktu zawarcia umowy leasingu i niewywiązania się przez leasingobiorcę ze spłat rat leasingowych, ani też okoliczności, że w celu zabezpieczenia tej umowy został wystawiony weksel in blanco, który poręczyła.

Rozważając zasadność zarzutów pozwanej od nakazu zapłaty z dnia 13 marca 2013 r. w pierwszej kolejności sąd I instancji odniósł się do zarzutu przedawnienia roszczenia. Wskazał, że zgodnie z art. 70 w związku z art. 103 Prawa wekslowego skuteczny zarzut przedawnienia roszczenia wekslowego może zostać podniesiony jedynie w przypadku wykazania, że w chwili wniesienia pozwu opartego na wekslu minęły terminy określone w wyżej wymienionym przepisie. Pozwana natomiast nie podnosiła, że taka sytuacja w niniejszej sprawie miała miejsce, a powód wniósł pozew przed upływem terminów, o których mowa w art. 70 Prawa wekslowego. Inaczej natomiast należy zakwalifikować zarzut wywodzony z przedawnienia roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego, który jest w istocie zarzutem opartym o treść przepisu zawartego w art. 10 Prawa wekslowego, tj. wypełnienie weksla in blanco zabezpieczającego dochodzenie wierzytelności wynikającej z umowy leasingu, niezgodnie z warunkami porozumienia wekslowego. Opiera się ten zarzut na uzgodnieniu, że wypełnienie weksla in blanco przez jego posiadacza nastąpi przez upływem terminów przedawnienia roszczeń wynikających ze stosunku podstawowego a zabezpieczonych wekslem. Istotnym zatem jest ustalenie, czy roszczenie dochodzone w pozwie było przedawnione przed data wypełnienia weksla przez powoda w dniu 31 marca 2011r. Pozwana zasadnie podniosła, że umowa leasingowa została zawarta pomiędzy przedsiębiorcami i w ramach prowadzonej działalności gospodarczej, a w stosunku do roszczeń majątkowych wynikających z tej umowy ma zastosowanie trzyletni termin przedawnienia, o którym mowa w art. 118 k.c. Nie ulega zaś wątpliwości, że powód miał uprawnienie do wypowiedzenia umowy leasingu w związku z nieuiszczaniem przez leasingobiorcę opłat leasingowych i bezskutecznym wezwaniem do uiszczenia dłużnych kwot. Zgodnie bowiem zapisami umowy i z art. 709¹³ §2 k.c. przesłankami złożenia oświadczenia woli o tej treści jest dopuszczenie się przez leasingobiorcę zwłoki z zapłata co najmniej jednej raty oraz wyznaczenie przez finansującego dodatkowego terminu. Wypowiedzenie to nastąpiło w dniu 24 kwietnia 2008 r. i wtedy też powód rozliczył umowę leasingu

zgodnie z postanowieniami § 6 ust. 10b, § 8 ust. 3 i 7, § 4 ust. 3 OWU, a także art. 709¹⁵ k.c., a zatem termin do dochodzenia należności zabezpieczonej wekslem rozpoczął bieg w dniu wypowiedzenia, tj. 24 kwietnia 2008r. Natomiast weksel został uzupełniony przed przedawnieniem zobowiązania które zabezpieczał, tj. w dniu 31 marca 2011r. Termin przedawnienia roszczeń z weksla biegnie zaś od płatności wpisanej na wekslu bez względu na termin przedawnienia roszczenia podstawowego, w tej sytuacji od dnia 20 kwietnia 2011 r.

W ocenie Sądu pozwana nie wykazała też wypełnienia weksla niezgodnie z deklaracją wekslową. Weksel, z tytułu którego odpowiedzialność ponosi pozwana odpowiada warunkom, od których uzależniona jest ważność weksla własnego, wynikająca z art. 102 Prawa wekslowego. Do powoda należało bowiem wykazanie przesłanek do wydania nakazu zapłaty, tj. prawidłowości wypełnienia weksla. Pozwana zaś, chcąc zwolnić się od odpowiedzialności wekslowej, winna zaoferować dowody na okoliczność ewentualnej wadliwości weksla, czego nie uczyniła ograniczając się jedynie w zarzutach do podania wątpliwości co do prawidłowości wyliczenia zobowiązania pozwanej względem powoda. W świetle dokumentów zgromadzonych w sprawie nie ulega wątpliwości, że odpowiedzialność wynikająca z treści weksla ukształtowana została w ramach łączącego strony stosunku podstawowego. Powód przedstawił szczegółowe wyliczenie dochodzonej należności i wskazał zapisy umowy oraz przepisy ustawy, które uzasadniają jego roszczenia zarówno co do zasady, jak i wysokości.

Odnosząc się do zarzutu pozwanej o rażącym zawyżeniu kary umownej stwierdzić należy, że wysokość kary umownej naliczonej przez powoda wynika z § 8 ust. 7 OWU, który przewiduje, że w razie opóźnienia zwrotu w stosunku do terminu pisemnie wyznaczonego przez Finansującego, korzystający zobowiązany jest do uiszczenia kary umownej w wysokości 1% wartość przedmiotu leasingu określonego w umowie, za każdy dzień opóźnienia, z tym że w przypadku gdy umowa ulega rozwiązaniu przez wypowiedzenie ze skutkiem natychmiastowym kara umowna wynosi 2% tej wartości za każdy dzień opóźnienia. Powód wysokość tej kary ograniczył do wartości początkowej przedmiotu leasingu. W tej sytuacji nie sposób podzielić wywodów pozwanej o rażącym wygórowaniu kary umownej. Podkreślić przy tym należy, że pozwana nie udowodniła swoich twierdzeń o dokonaniu kradzieży przedmiotowego pojazdu i konieczności zastosowania innego mechanizmu rozliczenia umowy.

Reasumując sąd I instancji przyjął, że zakres odpowiedzialności pozwanej A. S. jako poręczyciela wynika z art. 32 prawa wekslowego, zgodnie z którym poręczyciel wekslowy odpowiada tak samo, jak ten, za kogo poręczył. W konsekwencji, pozwana jest odpowiedzialna za cały dług wekslowy, tak samo jak wystawca, za którego poręczyła. Mając powyższe na uwadze Sąd na mocy art. 10 i 32 Prawa wekslowego, art. 471 k.c. i art. 481 k.c., oraz art. 496 k.p.c. utrzymał nakaz zapłaty w mocy w całości w stosunku do pozwanej A. S..

W apelacji pozwana zarzuciła naruszenie prawa materialnego przez niezastosowanie w rozstrzyganym przypadku przepisów art. 117 § 2 k.c. w związku z art. 118 k.c. co doprowadziło do nieuwzględnienia zarzutu przedawnienia roszczeń powódki wynikających ze stosunku podstawowego łączącego strony (umowy leasingu) a tym samym do utrzymania w mocy nakazu zapłaty oraz naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię przepisu art. 484 § 2 k.c. w zakresie pojęcia „rażąco wygórowanej kary umownej” co doprowadziło do nieuwzględnienia żądania pozwanej miarkowania kary umownej. Wskazując na przytoczone podstawy apelacji pozwana wnosila o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanej kosztów procesu za obie instancje.

Wyrokiem z dnia 30 września 2014r. w sprawie I ACa 352/14 Sąd Apelacyjny w Gdańsku zmienił wyrok Sądu Okręgowego w Gdańsku utrzymujący w całości nakaz zapłaty z dnia 13 marca 2013 r. kwoty 117.481,81 zł w stosunku do pozwanej A. S. z tytułu poręczenia weksla i powództwo w stosunku do tej pozwanej oddalił. Sąd II instancji podzielił ustalenia faktyczne sądu I instancji nie dzieląc poglądu prawnego Sądu Okręgowego w przedmiocie przedawnienia roszczenia powódki. Wskazał, że pozwana nie zarzucała przedawnienia roszczenia wekslowego ani nie zarzucała, że weksel in blanco został uzupełniony po upływie terminu przedawnienia roszczeń wynikających ze stosunku podstawowego, lecz zarzuciła, że wszystkie roszczenia powódki wynikające z umowy leasingu uległy przedawnieniu, ponieważ stały się wymagalne w dacie rozliczenia umowy, tj. 24 kwietnia 2008r. Z tej przyczyny za istotny dla rozstrzygnięcia uznał upływ terminu od daty wymagalności roszczeń ze stosunku podstawowego do daty

wniesienia pozwu, a nie do daty wypełnienia weksla. Za daty wymagalności roszczeń z tytułu rat leasingowych oraz kosztów windykacji uznał dzień 24 kwietnia 2008r., roszczeń z tytułu odsetek ustawowych i odsetek skapitalizowanych dzień 20 kwietnia 2008r. i roszczenia z tytułu kary umownej dzień 10 czerwca 2008r. Ponieważ pozew został wniesiony w dniu 13 grudnia 2012r., wszystkie roszczenia ze stosunku podstawowego zdaniem sądu II instancji uległy przedawnieniu.

Od tego orzeczenia skargę kasacyjną wywiodła powódka wnosząc o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania. W ramach pierwszej podstawy kasacyjnej zarzuciła naruszenie przez błędną wykładnię i w konsekwencji niewłaściwe zastosowanie art. 117 § 2 w zw. z 118 i 123 k.c. oraz błędną wykładnię oraz niezastosowanie art. 10 w zw. z 70 prawa wekslowego i w zw. z art. 65 k.c.

Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia 16 grudnia 2015r. w sprawie I CSK 131/15 uchylił zaskarżony wyrok Sądu Apelacyjnego w Gdańsku i sprawę przekazał do ponownego rozpoznania temu sądowi, w tym rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

W ocenie Sądu Najwyższego stanowisko sądu drugiej instancji zostało zdeterminowane błędną kwalifikacją zarzutu pozwanej w wyniku, jak można przypuszczać, zaakceptowania zaprezentowanego w apelacji wadliwego wyjaśnienia pojęcia „przeniesienia sporu na płaszczyznę ze stosunku podstawowego”. Sąd Najwyższy wskazał, że roszczenie z weksla i roszczenie ze stosunku podstawowego (umowy leasingu) są dwoma odrębnymi roszczeniami opartymi na różnych podstawach faktycznych i prawnych. Zgodnie z art. 321 § 1 k.p.c. żądanie powoda, uzasadnione przytoczonymi okolicznościami, wiąże sąd i wyznacza granice rozstrzygnięcia. W sprawie niniejszej powód oparł żądanie wyłącznie na wekslu i nie odwoływał się do okoliczności dotyczących stosunku podstawowego, a więc podstawa ta wyznaczała zakres badania jego zasadności w oparciu o przepisy prawa wekslowego. Odwołanie się, tak jak w niniejszej sprawie, przez pozwanego w zarzutach od nakazu zapłaty, do stosunku podstawowego wobec dochodzonego od niego roszczenia wekslowego, prowadzi do uwzględnienia również tego stosunku w ramach oceny zasadności roszczenia wekslowego, natomiast nie prowadzi do zmiany ani podstawy faktycznej ani prawnej żądania powoda. Przywołując swoje orzecznictwo w tej kwestii wskazał, że w takiej sytuacji nadal przedmiotem sporu jest roszczenie wekslowe z tą różnicą, że przy uwzględnieniu także stosunku podstawowego. W takiej sytuacji nie następuje zastąpienie dotychczasowego sporu dotyczącego stosunku wekslowego stosunkiem cywilnoprawnym podlegającym rozpoznaniu na podstawie powszechnego prawa cywilnego, mimo że bywa nazywane przeniesieniem sporu z płaszczyzny prawa wekslowego na płaszczyznę prawa cywilnego. Ocena materiału dowodowego powinna więc prowadzić do stwierdzenia, czy w ramach stosunku podstawowego istniało i w jakiej wysokości roszczenie powódki zabezpieczone wekslem, czy miała ona w konkretnych okolicznościach faktycznych, z uwagi na treść umowy i deklaracji wekslowej, uprawnienie do wypełnienia weksla i czy uprawnienie to zostało, w świetle przepisów prawa wekslowego, wykonane bez ich naruszenia.

Inną kwestią jest powołanie się przez powoda, obok wierzytelności wekslowej, na fakty i dowody usprawiedliwiające roszczenie cywilnoprawne, co w razie wadliwości weksla może uzasadniać rozstrzygnięcie w oparciu o drugą wskazaną przez powoda podstawę faktyczną na podstawie przepisów prawa cywilnego, rozważenie zarzutów pozwanej odnoszących się do tej podstawy faktycznej i uwzględnienie roszczenia wynikającego ze stosunku podstawowego i utrzymanie nakazu zapłaty w mocy lub jego uchylenie w razie stwierdzenia niezasadności powództwa opartego na tej podstawie. W tej sprawie, jak wskazał Sąd Najwyższy, powódka takiej podstawy faktycznej i prawnej w pozwie nie wskazała. Granice dopuszczalnych zarzutów pozwanej wyznaczają natomiast przepisy prawa wekslowego, wobec czego wskazanie przez pozwaną w zarzutach od nakazu zapłaty, że powołuje się na zawartą umowę leasingu i wobec przedawnienia roszczeń wynikających z tego stosunku prawnego doszło do przedawnienia jej zobowiązań z poręczenia wekslowego, należy zakwalifikować jako zarzut zgłoszony w oparciu o art. 10 Prawa wekslowego. Zgłoszenie przez pozwaną zarzutu przedawnienia ze stosunku podstawowego ma więc znaczenie tylko o tyle, o ile wpływa na ocenę przesłanek przedawnienia roszczenia wekslowego określonych w art. 70 ust. 1 Prawa wekslowego. Gdyby twierdzenia

pozwaną potraktować jako oderwane od wskazanych przepisów prawa wekslowego, sąd w ogóle nie powinien tego zarzutu merytorycznie rozpoznawać rozstrzygając o żądaniu opartym na wekslu.

Przedawnienie roszczenia wekslowego i ze stosunku podstawowego będą niezależnie od siebie, przy czym podstawę oceny przesłanek przedawnienia drugiego z nich stanowią przepisy kodeksu cywilnego, zaś pierwszego przepisy kodeksu cywilnego zmodyfikowane przez przepisy prawa wekslowego, które wprowadzają odmienne reguły dotyczące długości i początku biegu terminu przedawnienia oraz dopuszczalnych zarzutów dłużnika wekslowego. Wskazana przez wierzyciela podstawa faktyczna i prawna dochodzonego roszczenia przesądza o tym, które przepisy mają zastosowanie, a sprawie niniejszej nie może być sporu, że powódka zgłosiła w pozwie żądanie oparte na zobowiązaniu wekslowym.

Zagadnienie skutków uzupełnienia weksla in blanco wręczonego celem zabezpieczenia roszczenia, dokonanego przed lub po upływie terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego było przedmiotem licznych wypowiedzi doktryny i judykatury. Jak wskazał Sąd Najwyższy, kwestia przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego w odniesieniu do weksli in blanco, łączona jest z upoważnieniem do wypełnienia weksla. Dominujące jest stanowisko, że treścią tego upoważnienia objęte jest jedynie uzupełnienie weksla przed upływem terminu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu. Wypełnienie weksla po upływie tego terminu jest wypełnieniem niezgodnym z deklaracją wekslową i wystawca weksla (poręczyciel) może podnieść taki zarzut w ramach zarzutów przewidzianych w art. 10 prawa wekslowego wskazując, że z tego względu jego zobowiązanie wekslowe nie powstało. Utrwalony jest też pogląd, że przedawnienie praw z weksla in blanco nie rozpoczyna biegu do czasu jego wypełnienia i dla odpowiedzialności wekslowej wystawcy weksla niepełnego (poręczyciela) wobec remitenta decydujące jest jego wypełnienie przed upływem terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego, a nie przed wniesieniem pozwu. W razie oparcia bowiem powództwa na zobowiązaniu wekslowym, data wniesienia pozwu dla tej kwestii pozostaje bez znaczenia, bo stosunek podstawowy nie jest podstawą roszczenia. Data ta jest istotna wyłącznie przy ocenie przesłanek określonych w art. 70 zd. 1 w zw. z art. 103 Prawa wekslowego, roszczenie wekslowe przeciwko poręczycielowi weksla in blanco przedawnia się bowiem z upływem trzech lat od dnia płatności weksla uzupełnionego zgodnie z upoważnieniem do jego wypełnienia.

Oparcie rozstrzygnięcia przez sąd II instancji na odmiennym poglądzie spowodowało w rezultacie brak oceny zarzutu uzupełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem w zakresie jego wypełnienia z uwagi na upływ terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego oraz w zakresie istnienia wierzytelności zabezpieczonej wekslem w mniejszym rozmiarze (kara umowna), podniesionego na podstawie art. 10 Prawa wekslowego, jak również niedokonanie oceny przedawnienia roszczenia wekslowego w świetle przesłanek określonych w art. 70 zd. 1 w zw. z art. 103 Prawa wekslowego.

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd Apelacyjny zważył co następuje :

Apelacja w części okazała się zasadna.

Zgodnie z art. 382 k.p.c. postępowanie apelacyjne polega na merytorycznym rozpoznaniu sprawy, ale w zakresie zaskarżenia, przy czym nieważność postępowania sąd ten bierze pod uwagę z urzędu niezależnie od postawionych zarzutów, przy czym tego ostatniego nie stwierdził. W niniejszej sprawie zaskarżenie odnosiło się tak do zarzutów naruszenia prawa procesowego, jak i materialnego. Należy wskazać, że wydane orzeczenie sądu II instancji, który jest sądem meriti musi opierać się na jego własnych ustaleniach faktycznych i prawnych. Mając na uwadze ekonomikę procesową, sąd II instancji pragnie wskazać, że wydane przez siebie orzeczenie oparł na prawidłowo dokonanych ustaleniach faktycznych sądu I instancji, które to ustalenia aprobuje i przyjmuje za własne. Mając to na uwadze sąd drugiej instancji uznał za zbędne powtarzanie ustaleń faktycznych dokonanych przez sąd I instancji.

Przechodząc do oceny prawnej Sąd Apelacyjny pragnie zauważyć, że na wadliwości tej oceny tak sądu I instancji, jak i sądu II instancji przy poprzednim rozstrzygnięciu sprawy, wskazał Sąd Najwyższy rozstrzygając skargę kasacyjną powoda w wyniku, której doszło do uchylecia poprzedniego wyroku sądu II instancji i przekazania sprawy temu sądowi do ponownego rozpoznania. W tym miejscu należy podkreślić, że Sąd Apelacyjny, któremu sprawa została

przekazana do ponownego rozpoznania przez Sąd Najwyższy, związany jest wykładnią prawa dokonaną w tej sprawie przez Sąd Najwyższy (art. 398²⁰ § 1 k.p.c.).

Ponownie rozpoznając sprawę realizując wytyczne Sądu Najwyższego należało zbadać:

- 1) czy uzupełnienie weksla nastąpiło zgodnie z porozumieniem z uwagi na podnoszony przez skarżącą upływ terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego;
- 2) czy dochodzona wierzytelność istniała w mniejszym rozmiarze niż to przyjął powód z uwagi na zarzut potrzeby miarkowania kary umownej
- 3) czy nastąpiło przedawnienie roszczenia wekslowego.

Tę ostatnią kwestię przesądził w swym wyroku Sąd Najwyższy wskazując, że przedawnienie praw z weksla in blanco nie rozpoczyna biegu do czasu jego wypełnienia (to miało miejsce 31 marca 2011r., gdzie termin płatności określono na 20 kwietnia 2011r.). Dla odpowiedzialności wekslowej wystawcy weksla niepełnego (poręczyciela) wobec remitenta decydujące jest jego wypełnienie przed upływem terminu przedawnienia roszczenia ze stosunku podstawowego, a nie przed wniesieniem pozwu. W razie oparcia powództwa na zobowiązaniu wekslowym, data wniesienia pozwu dla tej kwestii pozostaje bez znaczenia, bo stosunek podstawowy nie jest podstawą roszczenia. Skoro zgodnie z art. 70 zd. 1 w zw. z art. 103 Prawa wekslowego, roszczenie wekslowe przeciwko poręczycielowi weksla in blanco przedawnia się z upływem trzech lat od dnia płatności weksla uzupełnionego zgodnie z upoważnieniem do jego wypełnienia, to w takim stanie rzeczy w chwili wniesienia powództwa w dniu 13 grudnia 2012r. roszczenie nie było przedawnione, a po tej dacie doszło do przerwania biegu tego przedawnienia (art. 123 § 1 pkt 1 k.c.). Tak więc zarzut o przedawnieniu roszczenia wekslowego nie był zasadny.

Odnosząc się z kolei do kwestii prawidłowości wypełnienia weksla, to jak wskazał Sąd Najwyższy zarzut pozwanej co do przedawnienia roszczenia w odniesieniu do weksli in blanco, połączyć należy z upoważnieniem do wypełnienia weksla. Dominujące jest stanowisko, że treścią tego upoważnienia objęte jest jedynie uzupełnienie weksla przed upływem terminu przedawnienia roszczenia podlegającego zabezpieczeniu (czyli maksymalnie z okresu trzech lat przed dniem płatności weksla – w niniejszej sprawie określonym na 20 kwietnia 2011r.). Wypełnienie weksla roszczeniami przedawnionymi po upływie tego terminu, jest wypełnieniem niezgodnym z deklaracją wekslową i wystawca weksla (poręczyciel) może skutecznie podnieść zarzut o niewłaściwym wypełnieniu weksla, w ramach zarzutów przewidzianych w art. 10 Prawa wekslowego wskazując, że z tego względu jego zobowiązanie wekslowe nie powstało.

Oceniając wypełniony weksel należało wskazać, że został on wypełniony kwotą na którą składały się różne wierzytelności, także przedawnione na dzień płatności weksla, co zresztą przyznała w części strona powodowa na rozprawie przed sądem II instancji (vide zapis rozprawy w dniu 28.04.2016r., mimo wszystko wnosząc o oddalenie w całości apelacji pozwanej). Analizując kwoty roszczeń, które składały się na kwotę na którą wypełniony był weksel sąd II instancji uznał, że obejmowała ona roszczenia, które w dniu płatności weksla (20 kwietnia 2011r.) były przedawnione, a mianowicie kwota 1.668,94 wynikająca z faktury VAT nr (...), kwota 2.404,68 z faktury VAT (...), jak odsetki od tych kwot w wysokości 2.650, 22 zł oraz kwota 793 zł z tytułu faktury VAT (...) (łącznie 7.516,84 zł), albowiem ich płatność następowała przed 20 kwietnia 2008r., a więc przedawniły się do 20 kwietnia 2011r. (dzień płatności weksla). Wypełnienie weksla tymi kwotami ze stosunku podstawowego (uwzględnienie ich w kwocie wekslowej) nastąpiło więc po ich przedawnieniu, co czyniło w tym zakresie wypełnienia weksla niezgodnie z deklaracją wekslową.

Odnosząc się z kolei do ostatniej kwestii jaką należało rozważyć – policzenia w kwocie wekslowej wygórowanej kary umownej, to w ocenie sądu II instancji zarzut pozwanej był zasadny. Artykuł 484 § 2 k.c. nie definiuje pojęcia rażącego wygórowania kary umownej, co zapewnia możliwość elastycznego stosowania instytucji miarkowania kary umownej, opierającego się w dużym stopniu na uznaniu sędziowskim, uwzględniającym konkretne okoliczności sprawy. Przepis ten może znaleźć zastosowanie wówczas, gdy w świetle oceny określonego stanu faktycznego można

mówić o tym, że kara umowna w zastrzeżonej wysokości jawi się jako nieadekwatna. Katalog kryteriów pozwalających na zmniejszenie kary umownej nie jest zamknięty. Rozważając miarkowanie kary umowną sąd powinien mieć na względzie podstawowe funkcje kary umownej, jakimi są funkcja stymulująca wykonanie zobowiązania, funkcja represyjna w postaci sankcji za niewykonanie lub nienależyte wykonanie umowy oraz funkcja kompensacyjna, polegająca na naprawieniu szkody, jeśli wierzyciel ją poniósł, bez konieczności precyzyjnego wyliczenia jej wysokości, co zasadniczo ułatwia realizację dochodzonego uprawnienia.

Z kolei ocena wysokości kary umownej w kontekście jej rażącego wygórowania może być dokonywana na podstawie takich kryteriów, jak stosunek pomiędzy wysokością kary umownej a wartością całego zobowiązania głównego, stosunek wartości kary umownej do wartości świadczenia spełnionego przez dłużnika z opóźnieniem, porównanie wartości kary umownej z wartością szkody powstałej po stronie wierzyciela wskutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania.

Poza tym kara umowna nie może stanowić źródła wzbogacenia się wierzyciela ponad tak wyznaczone funkcje kary umownej, nie może być źródłem przysporzeń pozostających w znacznej dysproporcji do poniesionej szkody, czy szerzej interesów wierzyciela, nie może być sama w sobie podstawą określonego świadczenia bez odniesienia do rodzaju umowy, jej charakteru, celu, świadczeń stron, znaczenia umowy dla każdej z nich, sposobu ustalania kary, zagrożeń związanych z niewykonaniem, czy nienależytym wykonaniem umowy. Musi ona uwzględniać charakter i zakres negatywnych skutków dla strony. Wypadkowa więc wszystkich powyższych okoliczności pozwala dopiero dokonać oceny, czy kara umowna jest rażąco wygórowana.

Uwzględniwszy okoliczność, że 1/2 zobowiązania głównego została spełniona w ramach realizacji umowy, że pozwani będą zobowiązani do zapłaty także niezapłaconych 18 rat leasingowych wraz odsetkami umownymi do 20 kwietnia 2011r., a nadto dalszych odsetek ustawowych od sumy tych kwot do dnia zapłaty, to żądanie kary umownej w kwocie 61.726 zł stanowiącej wysokość wartości przedmiotu leasingu za opóźnienie w jego zwrocie, uznał sąd II instancji za karę wygórowaną, która powinna ulec miarkowaniu o połowę (do 30.863 zł).

Reasumując skoro wypełniono weksel o kwoty wynikające z roszeń przedawnionych, jak i o kwotę rażąco wygórowanej kary umownej, to w tym zakresie doszło do uzupełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem i dla tego na podstawie art. 386 § 1 w zw. z art. 496 k.p.c. z w zw. z art. 10 Prawa wekslowego i art. 484 § 2 k.c. sąd II instancji zmienił zaskarżony wyrok i utrzymał w mocy nakaz zapłaty co do kwoty 79.097,97 zł (117.481,81 zł – 7.516,84 zł – 30.863 zł = 79.097,97 zł), a w pozostałym zakresie go uchylił i w tej części powództwo oddalił. Takie rozstrzygnięcie powodowało potrzebę zmiany orzeczenia o kosztach za postępowanie I instancyjne. W tym zakresie sąd II instancji zastosował art. 108 § 1 zd. 2 k.p.c., rozstrzygnął jedynie o zasadach poniesienia przez strony kosztów procesu w ten sposób, że koszty te w 64% obciążać będą pozwaną, a w 34 % powódkę, stosując zasadę z art. 100 k.p.c. (stosunkowego rozdzielenia kosztów stosownie do wyniku sprawy). Szczegółowe wyliczenie tych kosztów pozostawił sąd II instancji referendarzowi sądowemu w sądzie I instancji, który po uprawomocnieniu się orzeczenia kończącego postępowanie w sprawie wyda postanowienie, w którym dokona szczegółowego wyliczenia kosztów obciążających strony.

Wobec faktu że sąd II instancji rozstrzygnął o apelacji, gdzie pozwana kwestionowała całe rozstrzygnięcie sądu I instancji, to wobec nie uwzględnienia jej w całości - w części nieuwzględnionej oddalił ją na podstawie art. 385 k.p.c.. O kosztach postępowania apelacyjnego i kasacyjnego sąd II instancji rozstrzygnął także stosując art. 108 § 1 zd. 2 k.p.c. - rozstrzygnął jedynie o zasadzie poniesienia przez strony kosztów procesu za te postępowania w ten sposób, że koszty te w 64% obciążać będą pozwaną, a w 34 % powódkę stosując zasadę z art. 100 k.p.c. (stosunkowego rozdzielenia kosztów stosownie do wyniku), pozostawiając również szczegółowe ich wyliczenie referendarzowi sądowemu w sądzie I instancji.

SSO del. Mariusz Wicki SSA Zbigniew Merchel SSA Dorota Gierczak